

22.11.2021

Naisjärjestöjen Keskusliiton lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Naisjärjestöjen Keskusliitto kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistukseksi. Liitto katsoo, että esitys on kehittynyt edellisen lausuntokierroksen jälkeen oikeaan suuntaan. Raiskauksen määritelmä on korjattu vapaaehtoisuuteen perustuvaksi ja lasten asemaa koskevat pahimmat epäkohdat on korjattu. Esitys sisältää kuitenkin edelleen vakavia ongelmia erityisesti valta-aseman hyväksikäytön sekä lasten ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien suojelun osalta.

Yleisiä huomioita

Naisjärjestöjen Keskusliitto on pitänyt tärkeänä, että uudistuksella päivitetään Suomen lainsäädäntö vastaamaan seksuaalirikoksien ja niihin liittyvien erityisesti naisia ja lapsia koskevien ihmisoikeuskysymysten osalta viimeisintä kansainvälisen oikeuden kehitystä ja pohjoismaista linjaa. Tämä edellyttää vapaaehtoisuuden puutteen nostamista seksuaalirikosten keskeiseksi määritelmäksi sekä kansainvälisten sopimusten, erityisesti CEDAWin, Istanbulin sopimuksen ja Lanzaroten sopimuksen, täysimääräistä toimeenpanoa.

Nyt käsitellyssä oleva luonnos seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistukseksi on kehittynyt oikeaan suuntaan syksyllä 2020 lausuntokierroksella olleeseen työryhmän mietintöön verrattuna. Esitys on aiempaa paremmin onnistunut ottamaan vapaaehtoisuuden puutteen uudistuksen lähtökohdaksi sekä turvaamaan lasten koskemattomuutta ja häiriötöntä kehitystä. Nyt käsillä olevan esityksen suurimpina heikkouksina näyttävät edelleen vaikeus huomioida valta-aseman ja siitä seuraavan luottamusaseman hyväksikäyttöön liittyvät tilanteet, 16 mutta ei 18 vuotta täyttäneiden lasten sekä muuten haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden suojaaminen, sekä Istanbulin sopimuksen mukaisten raskauttavien seikkojen ohittaminen.

Naisjärjestöjen Keskusliitto ottaa tässä kantaa esitykseen niiltä osin, kun se sisältää muutoksia aiemmalla lausuntokierroksella olleeseen mietintöön nähden. Niiltä osin, kun esitettyjä muutoksia ei tässä ole kommentoitu, pätevät liiton [aiemmassa lausunnossa](#) esiin tuomat kannat. Uudistuksen sisällöstä on tärkeää kouluttaa viranomaisia, ja uhreille tulee taata riittävät palvelut, myös ruotsin kielellä.

Raiskaus ja törkeä raiskaus

Naisjärjestöjen Keskusliitto kiittää raiskauksen määritelmän (1 §) kirjoittamista muotoon, joka perustuu aiempaa paremmin vapaaehtoisuuteen. Esityksessä on otettu mallia Ruotsin rikoslainsäädännöstä, kuten liitto aiemmassa lausunnossaan toivoi. Sanamuotoihin liittyy kuitenkin edelleen joitakin ongelmia.

Esitys on nyt kirjoitettu muotoon, josta voisi päätellä toisen momentin luettelon tilanteista, joissa osallistumista ei pidetä vapaaehtoisena, olevan tyhjentävä. Kuitenkin pykälän yksityiskohtaisten perustelujen mukaan näin ei ole, eikä liiton näkemyksen mukaan tulekaan olla. Tämän olisi syytä tulla ilmi pykälän sanamuodosta.

Pykälän toisen momentin toisessa kohdassa nostetaan kriteeriksi pakottaminen sukupuoliyhteyteen käyttämällä väkivaltaa tai uhkauksella. Naisjärjestöjen Keskusliitto korostaa jälleen, että suostumussäännökseen ei tule yhdistää vanhaa pakottamissäännöstä edes toisen momentin alakohdan osalta, vaan tulee olla riittävää, että sukupuoliyhteys on seurausta väkivallasta tai pakottamisesta. Väkivallan tai uhkauksen mainitseminen pykälässä tilanteena, jossa osallistumista ei voi pitää vapaaehtoisena, on perusteltua etenkin siitä näkökulmasta, että väkivallan tai uhkauksen näyttäminen toteen voi olla joissakin tilanteissa helpoin tapa osoittaa vapaaehtoisuuden puuttuminen. Tällöinkään ei kuitenkaan tule joutua arvioimaan, onko väkivalta tai uhkaus ollut pakottavaa, vaan pelkkä väkivallan tai uhkauksen käyttäminen tulee olla riittävää sen osoittamiseksi, että kyseessä ei ole ollut vapaaehtoinen osallistuminen. Sanamuoto voi tässäkin mukailla Ruotsin mallia niin, että sukupuoliyhteys on 'seurausta' väkivallasta tai uhkauksesta, tai mukailla aiemman esityksen muotoilua, jossa käytetään sanamuotoa 'saa' sukupuoliyhteyteen.

Vakavimmat pykälän tunnusmerkistön ongelmat liittyvät toisen momentin kolmanteen kohtaan, jossa tilanteet, joissa henkilö ei ole voinut muodostaa tai ilmaista tahtoaan 'erityisen valta-aseman vakavan väärinkäytön tai muun näihin rinnastettavan syyn vuoksi' ei tunnista kaikkia tilanteita, joissa on kyse valta-aseman väärinkäytöstä. Tätä on tarkemmin käsitelty alla seksuaalisen hyväksikäytön yhteydessä.

Törkeän raiskauksen kohdalla Naisjärjestöjen Keskusliitto peräänkuuluttaa jälleen Istanbulin sopimuksen 46 artiklan mukaisten raskauttavien seikkojen systemaattista huomioimista koventamisperusteina. Osa sopimuksen mukaisista raskauttavista seikoista, kuten se, että kohteena on lapsi, rikos on tehty väkivaltaa käyttäen, tai että sen on tehnyt useampi henkilö yhdessä, on huomioitu pykälässä. Perustelujen mukaan erityistä henkistä kärsimystä voi aiheutua myös siitä, että tekijälle läheiset ihmiset joutuvat seuraamaan tekoa, mikä tulee tulkita mahdollistavan tuomion koventamisen tilanteessa, jossa rikos on tehty lapsen läsnäollessa. Erityisesti lähisuhteiden väkivalta, sille tyypillinen toistuvuus, ja rikoksen kohdistaminen haavoittuvassa asemassa olevaan henkilöön kuitenkin puuttuvat törkeän raiskauksen määritelmästä edelleen, minkä lisäksi perustelujen pohjalta jää epäselväksi, kuinka systemaattisesti kyseiset raskauttavat seikat tulevat huomioituiksi myöskään rikoslain 6 luvun 4 §:n yleisten koventamisperusteiden nojalla. Haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden kohdalla ongelman tekee erityisen vakavaksi se, että myöskään perusmuotoisen raiskauksen tunnusmerkistö ei tunnista kaikkea vallan väärinkäyttöä, jolla on erityistä merkitystä haavoittuvassa asemassa oleville henkilöille.

Naisjärjestöjen Keskusliitto korostaa, että Istanbulin sopimuksen mukaiset raskauttavat seikat on systemaattisesti huomioitava koventamisperusteina läpi kaikkien seksuaalirikoslain pykälien. Istanbulin sopimus edellyttää raskauttavien seikkojen huomioimista kaikkien sopimuksen kriminalisoiduiksi edellyttämien tekojen osalta, eli raiskauksen lisäksi yllä mainitut huomiot pätevät myös mm. seksuaaliseen kajoamiseen ja sen törkeään tekemuotoon, seksuaaliseen kajoamiseen lapseen ja sen törkeään tekemuotoon, sekä seksuaaliseen häirintään.

Perustelujen mukaan usean henkilön tekemää raiskausta koskevaan ankaroittamisperusteeseen lisättäisiin kärsimyksen aiheuttamista tai nöyryyttävää teko tapaa koskeva lisäedellytys, mutta törkeän raiskauksen pykälässä tällaista lisäedellytystä ei ole. Naisjärjestöjen Keskusliitto korostaa viitaten edellä raskauttavista seikoista esitettyihin huomioihin, että **usean henkilön toteuttama raiskaus on aina törkeä, eikä asia vaadi erillistä harkintaa kärsimyksen tai nöyryyttävyyden suhteen.**

Myös vapaaehtoisuuden arvioinnissa tulee huomioida erityisesti lähisuhteissa tapahtuva väkivalta. Esityksen mukaan rangaistavuutta ei ulotettaisi tekoihin, "joissa osapuolilla, esimerkiksi parisuhteessa, on aiemman viestintänsä perusteella tiedossa toistensa vapaaehtoisuus osallistua äkillisestikin aloitettuihin sukupuoliyhteyksiin". **Naisjärjestöjen Keskusliitto korostaa, että Istanbulin sopimuksen mukaan vapaaehtoisuus tulee arvioida aina kulloistenkin olosuhteiden mukaan, eikä vapaaehtoisuuden tulkinta voi käytännössä johtaa korkeampaan kynnökseen tuomita raiskauksesta lähisuhteissa, eikä aiemman suostumuksen pohjalta voi olettaa suostumusta myöhemmässä tilanteessa.** Erityisen ongelmallista tällainen tulkinta olisi ottaen huomioon, että lähisuhteissa tapahtuva seksuaalinen väkivalta tulee päinvastoin huomioida raskauttavana seikkana.

Luonnoksessa ei esitetä tuottamuksellisen raiskauksen kriminalisointia. Toisaalta todetaan, että jos vapaaehtoisuuden ilmaisu "jää objektiivisesti arvioiden ja olosuhteet huomioon ottaen hyvin epäselväksi, ei sitä voida pitää sellaisenaan kohdassa tarkoitettuna ilmaisuna, jota vapaaehtoinen osallistuminen edellyttää". **Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää välttämättömänä, että pykälän tulkinnassa edellytetään vapaaehtoisuuden eksplisiittistä selvittämistä epäselvissä tilanteissa, ja mikäli näin ei ole tapahtunut, se luetaan syyksi.** Muuten tekijä voi liian helposti välttää rikosvastuun vetoamalla ilmaisun epäselvyyteen.

Seksuaalinen hyväksikäyttö

Istanbulin sopimuksen mukaan henkilön on annettava suostumus "vapaaehtoisesti vapaasta tahdostaan, joka arvioidaan kulloistenkin olosuhteiden mukaan". Tämä edellyttää käsillä olevan esityksenkin mukaan henkilön kykyä ja vapautta muodostaa tahtonsa, eli aitoa valinnan mahdollisuutta. Kulloisetkin olosuhteet vaikuttavat siihen, missä määrin henkilöllä on tähän mahdollisuus. **Naisjärjestöjen Keskusliitto korostaa, että valta-aseman väärinkäyttö muodostaa sellaiset olosuhteet, joissa henkilöllä ei ole enää aitoa valinnan mahdollisuutta.**

Esityksessä on edelleen epäonnistuttu valta-aseman väärinkäytön tunnistamisessa ja haavoittuvien henkilöiden suojaamisessa. Ehdotuksessa "erityisen valta-aseman vakava väärinkäyttö" on siirretty kriminalisoitaviksi raiskauksena, mutta muut valta-asemaan liittyvät väärinkäytön tilanteet tulisivat edelleen rangaistavaksi seksuaalisena hyväksikäyttönä, jonka ehdotettu rangaistusasteikko on huomattavasti raiskausta matalampi. Uudistus on täysin riittämätön tunnistamaan valta-aseman väärinkäytön tilanteet raiskauksiksi. **Naisjärjestöjen Keskusliitto edellyttää, että kaikki seksuaalisen hyväksikäytön mukaiset teot tulee sisällyttää sukupuoliyhteyden osalta raiskauksen ja muiden seksuaalisten tekojen osalta seksuaalisen kajoamisen soveltamisalaan.**

Esitys mahdollistaisi esimerkiksi alle 18-vuotiaiden, vammaisten henkilöiden ja laitoksissa hoidettavana olevien seksuaalisen hyväksikäyttämisen alennetun rangaistuksen turvin, kun teon kohdistumisen haavoittuvassa asemassa olevaan henkilöön tulisi päinvastoin olla Istanbulin sopimuksen mukainen raskauttava seikka rangaistuksen mittaamisessa. Istanbulin sopimuksen selitysmuistion mukaan henkilönä, jonka erityiset seikat ovat tehneet haavoittuvaksi, pidetään raskaana olevia naisia ja naisia, joilla on pieniä lapsia, vammaisia henkilöitä, syrjäisillä alueilla asuvat henkilöt, päihderiippuvaiset, seksityöntekijät, kansallisiin tai etnisiin vähemmistöihin kuuluvat, maahanmuuttajat, mukaan lukien paperittomat ja pakolaiset, lhbt-henkilöt ja HIV-positiiviset, kodittomat, lapset ja vanhukset. Erityisesti vammaisten naisten riski joutua seksuaalirikoksen uhriksi on moninkertainen verrattuna muihin naisiin.

Myös valta-aseman väärinkäyttäminen on Istanbulin sopimuksen mainitseva raskauttava seikka. Sopimuksen selitysmuistion mukaan henkilöllä, jolla on valta-asema, tarkoitetaan ketä tahansa, joka on ylemmässä asemassa uhriin nähden, esimerkiksi opettaja tai työnantaja – tilanteita yhdistävä tekijä on luottamusasema, joka tavallisesti liittyy tällaiseen valta-asemaan, sekä erityinen tunneperäinen vahinko, joka voi syntyä tämän luottamuksen väärinkäytöstä. Vastaavassa asemassa olisi myös muun muassa henkilö, joka on hoitajana laitoksessa tai muuten haavoittuvassa asemassa olevalle henkilölle. **Seksuaalisen hyväksikäytön pykälä sallisi nimenomaan tämän mukaisen valta-aseman väärinkäytön alennetun rangaistuksen turvin, mikä tekee esitetystä pykälästä ekplisiittisesti Istanbulin sopimuksen vastaisen.**

Lanzaroten sopimus edellyttää niin ikään kriminalisoitaviksi sellaisia tekoja, joissa käytetään hyväksi tunnustettua luottamukseen, määräysvaltaan tai vaikutusvaltaan perustuvaa asemaa lapseen nähden, mukaan lukien perheen sisällä, tai joissa käytetään hyväksi lapsen erityisen haavoittuvaa tilannetta, varsinkin henkistä tai fyysistä vammaisuutta tai riippuvuusasemaa. Sopimus edellyttää huomioitavaksi raskauttavina olosuhteina muun muassa sitä, että rikoksen kohteena on erityisen haavoittuva uhri, tai rikoksen tekijä oli perheen jäsen, asui lapsen kanssa tai käytti väärin valta-asemansa. Sopimuksen mukaan lapsia ovat kaikki alle 18-vuotiaat.

Suomi on saanut huomautuksia kansainvälisiltä sopimusvalvontaelimiltä valta-aseman hyväksikäyttöön liittyvien tilanteiden kriminalisoinnista raikausta matalammalla rangaistusasteikolla. CEDAW-komitea on kehottanut Suomea varmistamaan, että raikauksen määritelmä kattaa myös sellaiset teot, jotka perustuvat tekijän aseman hyväksikäyttöön. Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanoa valvova GREVIO on huomauttanut siitä, että valta-asemaa väärinkäyttäen toteutetut raikaukset tulee kriminalisoida yhtä vakavina rikoksina kuin raikaukset.

Esityksessä jää epäselväksi, miten erotetaan erityisen valta-aseman vakava väärinkäyttö seksuaalisen hyväksikäytön pykälässä mainituista tilanteista, joissa myös perustelujen mukaan voisi vakavimmillaan olla kyse raikaukseksi määriteltävästä tilanteesta. Lisäksi jo pykälään kirjatun rikoksen määritelmän mukaisesti seksuaalisessa hyväksikäytössä on kyse tilanteista, jotka olennaisesti loukkaavat henkilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta, eli samaa oikeushyvää, jota raikauksen muuttamisella vapaaehtoisuuteen perustuvaksi pyritään suojelemaan. **Esitys on seksuaalisen hyväksikäytön osalta täysin kestävätkin niin Suomen kansainvälisten sopimusten kuin hallituksen omien uudistukselle asetettujen tavoitteiden valossa.**

Naisjärjestöjen Keskusliitto viittaa [liiton omaan aiempaan lausuntoon](#) sekä Amnesty Internationalin Suomen osaston uudistusta valmistelleen työryhmän mietintöön jättämään eriävään mielipiteeseen, joiden huomiot seksuaalisen hyväksikäytön osalta pätevät edelleen.

Muut aikuisiin kohdistuvat seksuaalirikokset

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa seksuaalisen ahdistelun määritelmän laajentamista kattamaan myös muita kuin koskettelutekoja. Liitto nostaa esiin, että vaikka rangaistusasteikon perusteella seksuaalisesta ahdistelusta voidaan määrätä rangaistus rangaistusmääräys- tai sakkomenettelyssä, huomattava osa rangaistuksista on kuitenkin määrätty tuomioistuimessa. Tämä osoittaa tarpeen kiinnittää uuden lainsäädännön koulutuksissa erityistä huomiota siihen, että seksuaalisen ahdistelun rangaistuksista huomattavasti suurempi osa voidaan tulevaisuudessa määrätä tuomioistuinta matalamman kynnyksen menettelyssä.

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa esitettyä sääntelyä **seksuaalisen kuvan luvattomasta levittämisestä** mutta nostaa esiin, että kostoporno on syytä mainita erikseen sääntelyn yksityiskohtaisissa perusteissa.

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa esitettyä **raskauden keskeyttämisestä annetun lain muuttamista** siten, että sen 3 § kumotaan, mutta korostaa, että 1 §:n kolmas kohta tulee kirjoittaa muotoon, jonka mukaan raskaus voidaan naisen omaa kertomusta kunnioittaen keskeyttää, jos hän kertoo tulleen raskaaksi seksuaalirikoksen johdosta.

Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset

Naisjärjestöjen Keskusliiton mielestä käsillä oleva esitys selkeyttää huomattavasti lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten sääntelyä aiempaan ehdotukseen nähden. Nykyisen suojaikärajan säilyttäminen on perusteltua lasten seksuaalisen koskemattomuuden ja häiriöttömän kehityksen turvaamisen kannalta. Liitto kuitenkin huomauttaa, että ehdotettu sääntely ei kaikilta osin onnistu turvaamaan 16–17-vuotiaiden lasten seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja häiriötöntä kehitystä. Tärkeän lapsenraiskauksen osalta liitto korostaa yllä esitettyjä huomioita Istanbulin sopimuksen mukaisten raskauttavien seikkojen systemaattisesta huomioimisesta myös lapsenraiskauksen törkeän tekemuodon kriteereissä. **Naisjärjestöjen Keskusliitto korostaa, että kaikkien alle 18-vuotiaiden tehokkaan suojelun kannalta on välttämätöntä, että seksuaalisen hyväksikäytön pykälässä mainitut teot kriminalisoidaan raiskauksina ja seksuaalisena kajoamisena.**

Esityksen mukaan lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tunnusmerkistöjen täytyminen ei edellyttäisi suojaikärajaa nuorempien lasten osalta lähtökohtaisesti sen arvioimista, osallistuiko lapsi seksuaaliseen kanssakäymiseen vapaaehtoisesti. Toisaalta perusteluissa nostetaan esiin tilanteita, joissa lapsen vapaaehtoisuus tulisi kuitenkin arvioitavaksi. Esimerkiksi perusteluissa todetaan, että "[n]iissäkin tapauksissa, joissa osapuolten ikä- tai kypsyyseron suuruuden vuoksi rajoitussäännös ei aivan enää sovellu, voi teon moitittavuuden ja rikosoikeudellisen luokittelun kannalta olla merkitystä sillä, onko tekijä toiminut esimerkiksi vastoin lapsen ilmaisemaa tahtoa tai epäasiallisesti vaikuttanut lapsen tahdonmuodostukseen". **Naisjärjestöjen Keskusliiton mielestä lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten ja niiden rangaistusten arvioinnissa tulee ensisijaisesti käyttää muita keinoja kuin vapaaehtoisuuden arviointia.**

Naisjärjestöjen Keskusliitto vaatii, että kaikkiin lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin, mukaan lukien ehdotettuun seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta -pykälään, säädetään ikärajojen osalta tuottamusvastuu. Esityksen mukaan tuottamusvastuun säätämistä on arvioitu, mutta siihen ei ole päädytty, perusteena, että "[t]eon konkreettisen vahingon tai vaaran kannalta lapsen tarkkaa ikää olennaisempaa ovat edellä todetulla tavalla lapsen kehitystaso ja muut tekoon liittyvät seikat". Kuitenkaan lapsen kehitystasoa ei voi päätellä hänen ulkonäkönsä perusteella, jolloin on syytä varovaisuusperiaatteen mukaisesti lähteä oletuksesta, että 16 vuotta nuoremman henkilön kohdalla vahingon syntyminen lapsen kehitykselle on aina mahdollista. Liiton mielestä tulisi olla selvää, että alle suojaikärajan oleva lapsi ei voi koskaan antaa suostumusta seksuaaliseen kanssakäymiseen aikuisen kanssa. **Naisjärjestöjen Keskusliitto alleviivaa, että lasten seksuaalisen koskemattomuuden suojaamiseksi on välttämätöntä, että lapsia koskeissa seksuaalirikoksissa ikärajoja sovelletaan riippumatta siitä, tiesikö vastaaja lapsen ikää.**

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa lasta seksuaalisesti esittävän kuvan levittämistä koskevaa sääntelyä mutta korostaa, että on sekä perusteetonta että täysin vastoin uudistuksen lasten seksuaalisen koskemattomuuden vahvistamiseen tähtäävää tavoitetta, että pykälään on sisällytetty poikkeussäännös kuvan tiedonvälitystä palvelevan tai taiteellisen arvon vuoksi, kun vastaavaa poikkeussäännöstä ei perustelluista syistä ole otettu mukaan vastaavaan 18 vuotta täyttäneitä koskevaan pykälään.

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Esityksessä aiemmin ehdotettu sukupuoliyhteys lapsen kanssa -rikosnimike on muutettu muotoon lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, mutta muuttuneista sanamuodoista huolimatta kyseessä on edelleen sisällöllisesti sama pykälä. Esitetty rangaistusasteikko on myös sama. Pykälä on yhtä ongelmallinen kuin yli 16-vuotiaisiin kohdistuvan seksuaalisen hyväksikäytön pykälä ja täysin ristiriidassa sen tavoitteen kanssa, että uudistuksella on tarkoitus parantaa rikosoikeudellista suojaa lasten koskemattomuuden ja häiriöttömän kasvun ja kehityksen turvaamiseksi. Suurin osa lapsiin kohdistuvasta seksuaalisesta väkivallasta tapahtuu luottamuksellisissa suhteissa lapseen. Kun haitan aiheuttaja on henkilö, jonka lapsi tuntee ja johon hän luottaa ja ihailee, väkivallasta kertominen ja toipuminen on erityisen vaikeaa. **Naisjärjestöjen Keskusliiton mielestä pykälää ei tule säätää lainkaan, vaan kaikki lapsen seksuaalisen hyväksikäytön mukaiset teot tulee kriminalisoida sukupuoliyhteyden osalta lapsenraiskauksena ja muiden seksuaalisten tekojen osalta seksuaalisena kajoamisena lapseen.**

Esityksen perustelujen mukaan lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä voisi tuomita tapauksissa, joissa "seksuaalisen teon kohteena oleva lapsi on iältään lähellä 16 vuoden suojaikärajaa eikä merkkejä ole lapsen vapaaehtoisuuden puuttumisesta, mutta 17 §:n rajoitussäännös ei vanhemman osapuolen iän tai kypsyysvuoksi aivan sovellu." **Naisjärjestöjen Keskusliitto korostaa, että vastuun tulee aina olla aikuisella, eikä 16 vuoden suojaikärajaa tule hämärtää uudistuksen myötä.**

Pykälän kohdalla myös lapsen aloitteellisuus ja vapaaehtoisuus tulisivat arvioitavaksi. Jos lapsi itse olisi aloitteellinen, teosta voitaisiin rangaista lievemmin lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä. Lisäksi perustelujen mukaan "[v]aikka säännöksessä ei olisi tiukkaa alaikäraja, jota nuorempiin kohdistuviin tekoihin se ei soveltuisi, ei säännöstä yleensä tulisi soveltaa varsinkaan lapsenraiskauksen sijaan myöskään silloin, kun lapsi on enintään noin kaksitoistavuotias". Aiemmassa esityksessä mukana ollut ja laajasti kritisoitu kahdentoista vuoden ikäraja on siis edelleen mukana esityksessä ja mahdollistaisi 12–16-vuotiaisiin lapsiin

kohdistuvien tekojen rankaisemisen alemman rangaistusasteikon mukaisesti. Tämä on äärimmäisen ongelmallista, etenkin kun vaarana on, että rikostutkinnassa esiintyvä periaate aloittaa tutkinta lievemmästä rikosnimikkeestä ohjaa tutkinnan aloittamista ensisijaisesti lievemmästä rikosnimikkeestä. **Naisjärjestöjen Keskusliitto painottaa, että lapsen aloitteellisuuden ei tule vaikuttaa rikosnimikkeen valintaan.**

Naisjärjestöjen Keskusliiton mielestä ehdotettu pykälä olisi käytännössä 'lievä raiskaus', mikä tekee siitä laillisuusperiaatteen näkökulmasta erittäin ongelmallisen. Liitto korostaa yllä esitettyjä huomioita haavoittuvassa asemassa olevien, mukaan lukien lasten ja nuorten, suojelemiseksi, ja huomauttaa, että rangaistusten porrastaminen on jo mahdollista lapsenraiskauksen ja seksuaalisen kajoamisen laajan rangaistusasteikon ja rikoslain yleisten rangaistuksen määräytymistä sääntelevien pykälien perusteella.

Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta

Naisjärjestöjen Keskusliitto korostaa seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta -pykälän ongelmallisuutta lasten seksuaalisen itsemääräämisoikeuden kannalta. **Liitto painottaa, ettei lapsi voi myydä seksuaalipalveluja,** etenkin kun kyse on tosiasiasa vanhempien miesten haavoittuvassa asemassa oleviin tyttöihin kohdistuvista teoista. Pykälä ei tunnista uhrin haavoittuvaa asemaa, tekijän valta-asemaa eikä siten suojele lapsia eli kaikkia alle 18-vuotiaita prostituutiolta. **Ottaen huomioon uhrin haavoittuvan aseman sekä sen, että lapsen ei voida katsoa antaneen pätevää suostumusta kaupalliseen seksiin, teon tunnusmerkistö vastaa raiskausta.**

Naisjärjestöjen Keskusliitto korostaa, että seksuaalipalvelujen ostamisessa nuorelta on kyse lapsen kaupallisesta seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja ihmiskaupasta. Rikosnimikkeen tulee heijastella teon hyväksikäyttöluonnetta ja vakavuutta. Sama pätee rangaistusasteikkoon. Ehdotuksen mukaan kyseisestä rikoksesta voitaisiin tuomita sakkoo tai enintään kaksi vuotta vankeutta, mikä tekee siitä yhden lievimmistä rangaistavista seksuaalirikoksista. Tämä ei lainkaan vastaa teon vakavuutta ja moitittavuutta ja antaa väärän viestin sen suhteen, että vastuun tulee aina olla aikuisella. Säännöksen säilyttäminen lakiuudistuksessa sellaisenaan ei ole linjassa Istanbulin ja Lantaroten sopimusten eikä lakiuudistuksen tavoitteen kanssa, jonka mukaan kiinnitetään huomiota lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin ja korostetaan näiden rikosten moitittavuutta sekä pyritään turvaamaan lasten seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja häiriötöntä kehitystä. **Teon rangaistusasteikkoa tulee ankaroida, pykälän nimike muuttaa vastaamaan teon erityisen tuomittavaa luonnetta, ja pykälä tulee siirtää muiden lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten pykälien yhteyteen.**

Insesti

Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää olennaisen tärkeänä, että suoja inestien suhteen ulottuu kaikkiin alle 18-vuotiaisiin lapsiin ja kannattaa suojan laajentamista myös vanhempaan rinnastettavassa asemassa oleviin henkilöihin. Liitto kuitenkin korostaa, että poikkeussäännös tulisi ulottaa koskemaan myös 18 vuotta täyttäneitä inestien uhreja, sillä usein valtasuhde säilyy myös täysi-ikäisyyden jälkeen. Lasta tai lapsenlasta ei siis aikuisenakaan tule tuomita tekijänä.

Esityksestä jää epäselväksi, onko tarkoitus kumota vai jättää voimaan nykyinen 17 luvun 22 §:n ensimmäinen momentti. **Liitto korostaa, että insesti on välttämätöntä aina tuomita lapsenraiskauksen tai raiskauksen korkeamman rangaistusasteikon mukaisesti riippumatta hyväksikäytön uhrin omasta toiminnasta.** Liitto myös huomauttaa, että mikäli 17 luvun 22 §:n 1. momentti kumotaan, kaventaa tämä inestien määritelmää sisarusten osalta. Raiskaus tai lapsenraiskaus tulee tulla sovelletuksi myös tilanteissa, joissa hyväksikäyttäjä on sisarus. Alle 18-vuotiasta koskeva poikkeussäännös tulisi siirtää luvusta 17 lukuun 20 ja ulottaa koskemaan myös vanhempaan rinnastettavassa asemassa olevia henkilöitä.

Rangaistusasteikoista

Istanbulin sopimus edellyttää, että yleissopimuksen mukaisesti rangaistaviksi säädettävistä teoista voidaan määrätä tehokkaat, oikeasuhteiset ja varoittavat seuraamukset niiden vakavuuden mukaan. Lantaroten sopimus puolestaan edellyttää sopimuksen perusteella kriminalisoitujen rikosten tehokkaan tutkinnan ja syyttämisen sallien tarvittaessa mahdollisuuden peitetoimintaan, sekä mahdollistamalla lapsipornografiaan liittyvien rikosten kohdalla uhrin tunnistamisen erityisesti analysoimalla tallenteita.

Esitys kiristäisi seksuaalirikosten rangaistusasteikkoja sekä rangaistusasteikkoja muuttamalla, että vakavammin rangaistavien tekojen määritelmien laajentamisen kautta. **Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa kiristyksiä mutta korostaa yllä esitettyjä huomioita siitä, että seksuaalisen hyväksikäytön, lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta -pykälän osalta mahdollisuus tuomita lievempään rangaistukseen 'lievästä raiskauksesta' on erittäin ongelmallista**

eikä vastaa uudistuksen tavoitetta korostaa seksuaalirikosten moitittavuutta sekä muuttaa raiskauksen määritelmä vapaaehtoisuuteen perustuvaksi.

Naisjärjestöjen Keskusliitto nostaa esiin ehdollisen vankeusrangaistuksen mahdollisuuden ongelmallisuutta erityisesti sellaisen vakavalla tavalla seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavan rikoksen kuin raiskaus osalta. Ehdollisen vankeusrangaistuksen seuraamukset jäävät käytännössä vähäisiksi, ja ehdollisen rangaistuksen muuttuminen ehdottomaksi myöhemmän käytöksen perusteella on harvinaista. Tämä ei vastaa yleistä oikeustajua. Esimerkiksi Ruotsissa ja Norjassa on määritetty vankeusrangaistuksen kestolle vähimmäiskestoksi 14 päivää ja Tanskassa 7 päivää. **Raiskauksen osalta ehdollisen vankeusrangaistuksen ohessa tulisi aina tuomita myös sakkoo tai yhdyskuntapalvelua.**

Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationernas Centralförbund ry

Eva Biaudet
puheenjohtaja

Terhi Heinilä
pääsihteeri

Lisätietoja:

Terhi Heinilä, pääsihteeri, Naisjärjestöjen Keskusliitto, puh. 040 530 5544, terhi.heinila@naisjarjestot.fi

Merja Kähkönen, vaikuttamisen suunnittelija, Naisjärjestöjen Keskusliitto, puh. 050 546 6688, merja.kahkonen@naisjarjestot.fi

Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationernas Centralförbund ry on vuonna 1911 perustettu sukupuolten tasa-arvoa edistävien naisjärjestöjen kattojärjestö, johon kuuluu 71 jäsenjärjestöä ja yhteensä noin 400 000 jäsentä. Naisjärjestöjen Keskusliiton tavoitteena on naisten aseman, sukupuolten tasa-arvon ja tyttöjen ja naisten oikeuksien edistäminen.